

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosova

Opština Klokot-Vrbovac

LOKALNI PLAN ZA UPRAVLJANJE OTPADOM 2016-2021

LOKALNI PLAN
ZA UPRAVLJANJE OTPADOM
2016-2021

Oktober, 2016

Zahvalnica

Ovaj plan je pripremljen od strane radne grupe opštine Klokot-Vrbovac, u bliskoj saradnji sa koordinacionom grupom i uz podršku stručnih konsultanata i službenika projekta DEMOS.

Projekat DEMOS se sprovodi od strane organizacije Helvetas Swiss Intercooperation i finansiran je od strane Švajcarske kancelarije za saradnju (SCO).

Radna i koordinaciona grupa za izradu lokalnog plana upravljanja otpadom u opštini Klokot-Vrbovac, izvršila je analizu trenutnog stanja i predložila je konkretne mere u cilju stvaranja čistog okruženja za svoje građane.

Radna Grupa

1. Hidajet Ahmeti, predsedavajući
2. Nijazi Hoxha, član
3. Boban Bogdanović, član

Koordinaciona Grupa

1. Nikola Nojkic, predsedavajući
2. Boban Tomić, član
3. Hidajet Ahmeti, član

z. Tim za podršku iz projekta DEMOS

1. Pëllumb Gjinolli, HSI/RECURA Financials
2. Majlinda Jupolli, HSI/DEMOS
3. Shqiponja Vokshi, HSI/DEMOS

Skraćenice

LPUO	Lokalni plan upravljanja otpadom
RKO	Regionalna kompanija za otpad
RAE	Zajednice Roma, Aškalija i Egipćana
UO	Upravljanje otpadom
JK	Javna kompanija
SO	Skupština opštine
SPUŽS	Strateška procena uticaja na životnu sredinu
ASK	Agencija za statistiku Kosova
JP	Javno preduzeće

Sadržaj

1. Kratak istorijat opštine.....	9
1.1. Postojeće stanje	9
1.2. Uloge i odgovornosti za upravljanje otpadom	12
1.3. Upravljanje otpadom	12
1.4. Izazovi upravljanja otpadom koji nije u neposrednoj nadležnosti opštine	13
1.5. Planirani projekti za period 2017-2022.....	14
1.6. Nacionalni pravni okvir i politika	16
2. Planiranje upravljanja otpadom	18
2.1. Delokrug plana	18
2.2. Opšti ciljevi LPUO	18
2.3. Faze sprovođenja plana 2017-2022.....	20
2.4. Stvaranje jedinice za upravljanje otpadom	20
2.5. Zone usluga.....	21
2.6. Pобоljšanje sistema prikupljanja otpada	22
2.7. Stvaranje finansijskog sistema za upravljanje otpadom	23
3. Finansijski Plan 2017-2022	24
3.1. Ključne pretpostavke u finansijskom planu	24
3.2. Investicije za planirani period 2017-2022	25
3.3. Izvori finansiranja planiranih investicija za period 2017-2022	28
4. Strateška procena uticaja na životnu sredinu	30
5. Podizanje svesti javnosti	34
5.1. Podizanje javne svesti i strategija za informisanje	34
6. Akcioni plan	37
6.1. Razjašnjavanje odgovornosti građana, biznisa i lokalne samouprave.....	37
6.2. Pregled plana za sprovođenje 2017-2022.....	38
7. Praćenje i revidiranje	40
7.1. Određivanje pokazatelja učinka i izvori verifikacija	42
Aneks I: Uzorak izveštavanja DJU	43

Spisak tabela

Tabela 1: Broj stanovništva prema grupama:	9
Tabela 2: Planirani troškovi za nabavku opreme/sredstava za UO	15
Tabela 3: Trenutan učinak opštinske jedinice za UO.....	23
Tabela 4: Struktura investicija za period plana 2017-2022.....	25
Tabela 5: Izvori finansiranja na osnovu glavnih investicionih kategorija izvora finansiranja za period plana 2017-2022.....	28
Tabela 6: Izvori finansiranja za period plana 2017-2022	29

Spisak figura

Slika 1. Katastarska podela opštine Klokot-Vrbovac	21
Slika 2. Izvori finansija za period plana 2018-2022	29

Uvod

Čvrsti opštinski otpad je česta tema žalbi građana Kosova i rešavanje ovog pitanja ostaje prioritet za opštine Kosova. Veći deo otpada se baca nekontrolisano. Pored toga, količina otpada se povećava, a opštine su pod velikim pritiskom za pružanje kvalitetnih usluga građanima. Kašnjenja u preduzimanju odgovarajućih mera omogućavaju da se ovi problemi i dalje povećaju, čime ugrožavaju javno zdravlje.

Lokalni plan upravljanja otpadom u opštini Klokot-Vrbovac je strateški dokument. Ova strategija je jedan od osnovnih dokumenata koji obezbeđuje uslove za racionalno i održivo upravljanje otpadom i podržan je planovima sprovođenja za upravljanje specifičnim tokovima otpada. LPUO je dokument koji definiše ciljeve i predlaže politike, programe i infrastrukturu potrebnu za upravljanje otpadom u skladu sa nacionalnim prioritetima. Ovo je prvi plan upravljanja otpadom u opštini Klokot-Vrbovac.

Strategija upravljanja otpadom u lokalnom planu upravljanja otpadom određuje:

- osnovno opredeljenje upravljanja otpadom za period 2016-2022, i to u skladu sa politikom Evropske unije u ovoj oblasti, kao i strateškim opredeljenjima ove politike;
- smer aktivnosti u usklađivanju zakonodavstva tokom procesa približavanja sa zakonodavstvom Evropske unije;
- ciljeve za upravljanje otpadom u kratkoročnom i dugoročnom periodu;
- mere i aktivnosti za postizanje definisanih ciljeva.

Plan za upravljanje otpadom pokriva teritoriju opštine Klokot-Vrbovac, bavi se samo opštinskim otpadom koji nije opasan i kao nadležnost ima reciklažu otpada. Ovaj plan je u potpunosti u skladu sa Zakonom o otpadu br. 04/L-060 i uključuje saradnju sa drugim organima nadležnim za ekonomiju, finansije, zaštitu životne sredine, urbanističko planiranje kao i predstavnike kompanija, udruženja, profesionalnih institucija, nevladinih organizacija i drugih, uključujući potrošačke organizacije.

Prema poslednjem popisu stanovništva iz 2011. godine, opština Klokot-Vrbovac ima ukupno 2.556 stanovnika, dok na osnovu baze podataka opštine o porezu na imovinu, kao i na osnovu baze podataka Ekohigijene ima ukupno 5.050 stanovnika. Prostiranje stanovništva u opštini je veća u ruralnoj nego urbanoj zoni, sa 1.540 stanovnika u urbanoj zoni (30.4%) i 3.510 (69.6%) u ruralnim zonama.

Sprovođenje Plana za upravljanje otpadom za period 2017-2022. Se zasniva na dve faze: stvaranju zdravog sistema za upravljanje otpadom (2017-2019/Faza 1) i uspostavljanje novog sistema za prikupljanje i upravljanje otpadom analizom trenutne situacije ljudskih resursa i opreme (2019-2022/Faza 2).

Plan za upravljanje otpadom 2017-2022 predviđa:

- Kompletna pokrivenost teritorije opštine Klokot-Vrbovac sa uslugom prikupljanja otpada, povećanje stope naplate potrošača, smanjenje stope ilegalnog odlaganja otpada, smanjenje stope konačnog odlaganja, povećana stope reciklaže;
- Osnivanje Jedinice za upravljanje otpadom u okviru Odeljenja za javne usluge;
- Zoniranje teritorije opštine Klokot-Vrbovac;
- Finansijske investicije u oblasti upravljanja otpadom;
- Pilot projekte kao što su:
  - minimizacija otpada kroz kompostiranje;
  - minimizacija otpada kroz odvajanje otpada u školama;
  - minimizacija građevinskog otpada izgradnjom deponije inertnog otpada;
  - minimizacija otpada povećanjem kapaciteta kanti na celoj teritoriji opštine

Direktna korist od sprovođenja LPUO je:

- Građani koji će živeti u čistijoj, zdravijoj i sigurnijoj sredini;
- Biznisi će imati rast ekonomskih aktivnosti kao rezultat povećanja broja turista koje privlače čist i dobro upravljan grad;
- Biznisi za reciklažu koji će imati veći pristup materijalima za ponovno korišćenje;
- Opštinsko osoblje će imati koristi od jasno postavljene vizije, svrhe i ciljeva, kao i akcionog plana koji će se voditi u narednih pet godina, kako bi se poboljšale usluge upravljanja otpadom;
- Opštinske vlasti će imati koristi od povećanja reputacije kao rezultat sve većeg broja stanovnika koji su zadovoljniji uslugama upravljanja otpadom.

1. KRATAK ISTORIJAT OPŠTINE

Klokot, zvanično poznat kao opština Klokot-Vrbovac, je gradić i opština u regionu Gnjilana na Kosovu. Opština Klokot-Vrbovac predstavlja jednu od najnovijih opština na Kosovu, osnovana 8. januara 2010. godine, kada je i održan prvi osnivački sastanak. Centar ove opštine nalazi se u gradiću Klokot-Vrbovac. Pre 2010. godine opština Klokot bila je sastavni deo opštine Vitina.

Opština Klokot/Vrbovac nalazi se u jugoistočnom delu Kosova, sa površinom od 23,4 km². Njen geografski položaj je odgovarajući i dostupan svim ostalim gradovima i regionima širom Kosova. Opština Klokot/Vrbovac je okružena opštinama Gnjilane, Uroševac, Parteš i Vitinom kao njegovom matičnom opštinom. Ova opština se sastoji od katastarskih zona: Klokot, Mogila, Vrbovac i Grnčar.

1.1. Postojeće stanje

Struktura stanovništva

Na osnovu poslednjeg popisa iz 2011. godine, Opština Klokot-Vrbovac ima ukupno 2,556 stanovnika, dok na osnovu baze podataka o opštinskom porezu na imovinu, kao i na osnovu baze podataka Ekohigijene stoji 5,050 stanovnika.

Ako se vrši detaljnija analiza strukture stanovništva opštine Klokot-Vrbovac, može se uočiti da stanovništvo u svim zonama je rasprostranjeno skoro na isti način. Može se videti veliki broj rasprostranjenosti stanovništva (69.6%) u ruralnom delu opštine, odnosno na udaljenosti od 3-9 km. Objasnjenje o rasprostranjenosti stanovništva je dato i u sledećoj tabeli.

Tabela 1: Broj stanovništva prema grupama:

Stanovništvo	0-3 km	3-6 km	6-11 km	Ukupno	U %
Urbano	1540	-	-	1540	30.4%
Para-urbano	-	1850	-	1850	36.6%
Ruralno	-	-	1660	1660	33%
Totali	1.540	1.850	1.660	5.050	100%

Pokrivenost uslugama upravljanja otpadom

Opština je ranije bila deo opštine Vitina, što podrazumeva da i tretiranje otpada je izvršeno u okviru regionalnog tretiranja, koje je bilo odgovornost regiona pod upravljanjem kompanije "Ekohigijena" u Gnjilanu. Međutim, odvajanjem iz opštine Vitina, kao proces stvaranja nove opštine, opština Klokot-Vrbovac, je ostala bez ijednog procenta akcija u jedinici "Ekohigijene" i kao posledica toga imala je stalne probleme sa ovom regionalnom kompanijom u pogledu prikupljanja otpada na njenoj teritoriji.

Kao posledica lošeg upravljanja od strane Regionalne kompanije "Ekohigijena", opština Klokot-Vrbovac, preuzela je inicijativu za osnivanje jedinice sastavljena od opštinskih radnika, koja služi za upravljanje komunalnim otpadom, u međuvremenu obezbeđena je oprema opštini inicijativom USAID-a, odnosno iz DEMI programa. Sada ova opština vrši prikupljanje i transport otpada na njenoj teritoriji, gde za završnu obradu, provози se kod sanitarne deponije u Gnjilanu. Za to je obezbeđena i dozvola iz Kompanije za upravljanje deponijama na Kosovu (KUDK).

Osnovna delatnost ove jedinice je prikupljanje i transport komunalnog otpada, kao i sekundarne usluge kao što su: upravljanje i održavanje javnih prostora, čišćenje ulica, čišćenje snega kao i održavanje javnih zelenih površina.

Pokrivenost teritorije opštine uslugama za prikupljanja otpada iznosi oko 100%. Dok je, procenat ispunjenja obaveza za realizovane usluge od strane klijenata trenutno samo oko 43% (što se tiče naplate od strane Opštine¹).

Količina i vrste otpada

Količina otpada koja se akumulira na teritoriji opštine na mesečnom nivou je 100 tona, koja obuhvata sve vrste otpada:

- organski, plastični, karton - trenutno ne postoje tačni podaci o količini na osnovu potrošača, bilo da se radi o domaćinstvima, institucijama ili privatnim preduzećima;
- životinjski otpad – ne prikuplja se od strane operatera i ne postoji određeno mesto za njihovo odlaganje, ovakva vrsta otpada ostaje problem i zahteva rešenje sa centralnog nivoa;
- otpad od izgradnje i rušenja zgrada - građevinski otpad koji se formira tokom izgradnje, iskopavanja zemljišta i izvođenja radova na putu deponovan je na nekoliko lokacija koje nisu legalne deponije, opština povremeno koristi materijal koji se može koristiti dok se ostatak zatim izravna i reguliše;
- ostaci elektronskih uređaja - koji se formiraju prilikom bacanja stare elektronske opreme i bele tehnike ne akumuliraju se i nema određenog mesta za njihovo skladištenje;
- opasni otpad - ne postoji usluga prikupljanja, jer ne postoji lokacija za njihovo skladištenje;

1 Prema podacima Opštine

Postojeći sistem Upravljanja Otpadom

Jedinica pruža usluge za tri kategorije potrošača, to su domaćinstva, preduzeća i institucije. Kućni potrošači se podele po načinu dobijanja usluge, u kućne potrošače, kojima se pruža usluga od vrata do vrata i u kućne potrošače koji su snabdeveni kontejnerima. Preduzeća su podeljena u mala i srednja preduzeća, koje dobijaju usluge bez ugovora i velika preduzeća sa posebnim ugovorima usluga. Jednom delu malih i srednjih preduzeća usluge se pružaju od vrata do vrata, a drugi deo je opremljen posebnim kontejnerima. Preduzeća sa ugovorima su opremljene posebnim kontejnerima. Institucije su treća kategorija potrošača i neke male kancelarije NVO-a, advokatske kancelarije ili slično obično imaju posebne ugovore i opremljene su posebnim kontejnerima.

Vremenski period prikupljanja otpada uglavnom je od 08:00 – 16:00 časova.

U vezi sa procedurom i metodologijom za određivanja tarifa, jedinica je nastavila da primenjuje tarife koje su bile prema modelu RKVOM-a (2006), izmenjene i odobrene od strane upravnog odbora u junu 2012. godine, koje su i dalje na snazi. Mehanizam fakturisanja u domaćinstvima i malim preduzećima trenutno se obavlja pomoću inkasanata i pomoćne kase, ali postoje i slučajevi kada se plaća od strane potrošača i kroz tekući račun. Dok, u velikim preduzećima i institucijama, plaćanje se vrši preko kase i tekućih računa.

Ukupan broj klijenata kojima se pružaju usluge u ovoj opštini za 2015. godinu i najnovija ažuriranja u septembru 2016. godine, je bio oko 792 i to se promenilo iz meseca u mesec prema uplatama:

Zonska rasprostranjenost domaćinstava i preduzeća (klijenata) koje su uključene u službi upravljanja otpadom je sledeća:

- Urbana zona: koja pripada samo Klokotu, kao gradiću – 322 klijenata
- Ruralna zona: preostale zone predgrađe – 470 klijenata

Opštinska jedinica za upravljanje otpadom ima osoblje od 5 ljudi, od kojih su 2 inkasanata i 3 radnika.

Prikupljeni otpad od klijenata se odnosi na završno odlaganje u sanitarnoj deponiji u Gnjilanu, kojom upravlja Kompanija za upravljanje otpadom Kosova (KUOK) – Priština. Plaćanje za stalno odlaganje otpada se obavlja u sanitarnoj deponiji u Gnjilanu, gde se vrši i odgovarajuće merenje.

Kapacitet skladištenja otpada postojećim kontejnerima je između 7-8 tona. Komunalna jedinica za upravljanje otpadom raspolaže 1 kamionom od 5 tona i 1 kamionom sa cisternom.

1.2. Uloge i odgovornosti za upravljanje otpadom

Uloge i odgovornosti opštinskih organa za upravljanje otpadom su predstavljeni u sledećem okviru:

Odeljenje za javne usluge (OJU) - odgovorna je za upravljanje svim radovima na javnim i opštinskim imovinama, nadgledanje radova kompanija koja se bave održavanjem i čišćenjem puteva i drugih opštinskih prostora, pomažu u izradi lokalne Uredbe za kontrolu otpada i ostataka na teritoriji opštine.

Odeljenje za finansije - odgovorna je za utvrđivanje visine naknade za usluge i način plaćanja sredstava.

Odeljenje za urbanizam, pored ostalog, odgovorna je za planiranje prostornog i urbanog razvoja opštine, i takođe pruža podršku u izradi projekata održavanja i očuvanja životne sredine.

Inspektorat za očuvanje životne sredine i Inspektorat za javne usluge - zaduženi su za nadzor i sprovođenje zakona i odredbi opštinskih uredbi iz oblasti Inspektorata za očuvanje životne sredine, poljoprivrede i šumarstva.

1.3. Upravljanje otpadom

Količina otpada koja se prikuplja u jednom danu se kreće između 3-4 tona, dok prema izveštajima jedinice koja operira u opštini Klokot-Vrbovac, usluge prikupljanja otpada se vrše u svim naseljima opštine, međutim jedan deo domaćinstava odbija da sklopi ugovor sa operatorima. Bez obzira na pokrivenost od 100%, još uvek se mogu sresti ilegalne deponije kao i odlaganje otpada koje se vrši na nekontrolisan način, međutim, treba napomenuti da prisustvo ovih deponija je niska u odnosu na druge opštine.

Glavni razlozi za neefikasne usluge otpada su različiti, kao što su:

- Nizak nivo svesti kod stanovnika;
- Ograničeni kapaciteti javnog preduzeća za upravljanje otpadom;
- Neplaćanje usluga jednog dela korisnika usluga;
- Nerešavanje pitanja građevinskog otpada (ruševina);
- Nerešeno pitanje upravljanja otpadom životinjskog porekla;
- Niska i neformalna stopa izdvajanja i reciklaže.

Trenutno, kao što je gore navedeno, jedini operator je opštinska jedinica koja prema informacijama pruža primarne usluge prikupljanja otpada za 100% ukupnog broja stanovništva.

Uprkos zabeleženom napretku, neke kategorije otpada predstavljaju izazov koji nije lak za opštinu, posebno građevinski otpad/ruševine, životinjski otpad, itd.

Kao rezultat nedostatka adekvatne deponije za ovu kategoriju otpada svuda se baca otpad sa rušenja i otpad građevinskog materijala, što pogoršava aspekte životne sredine i estetski aspekt. Često nekontrolisano skladištenje ovih otpada dovodi do stvaranja divljih deponija. Osim toga, ne postoji veza između izdavanja građevinskih dozvola i sistema nadzora nad odlaganjem otpada. Što se tiče čvrstog otpada, opština je u procesu izbora odgovarajuće lokacije za odlaganje ovakve vrste otpada. Upravljanje životinjskim ostacima u opštini Klokot-Vrbovac nije u skladu sa važećim odredbama, pre svega zbog odsustva odeljenja (fabrike) za preradu životinjskih ostataka. U opštini nema subjekta koji se bavi proizvodnjom, preradom i konzervacijom mesa, dok se meso i svi proizvodi od mesa mogu naći u svim maloprodajnim objektima. Stoga je i upravljanje ovom vrstom otpada malo lakše u poređenju sa ostalim opštinama, međutim, treba se podići svest građana kako ne bi bacali ovakav otpad kao ostali opštinski otpad, već ga bacati odvojeno.

Strategija i plan Republike Kosova za upravljanje otpadom predviđaju finansiranje odeljenja za životinjske ostatke, koji bi predvideo regulisanje upravljanja otpadom ove prirode na nivou Kosova, uključujući i opštinu Klokot-Vrbovac. Realizacija ovih projekata koja se očekuje da će se realizovati u projektnom periodu doprineće održivom upravljanju opštinskim otpadom.

1.4. Izazovi upravljanja otpadom koji nije u neposrednoj nadležnosti opštine

Osim uobičajenog otpada iz domaćinstava i preduzeća koja su pod nadležnošću opštine, postoji i važna kategorija otpada koja se odlaže na teritoriji opštine i koja ne spada pod neposrednu opštinsku nadležnost.

Hemijsko-industrijski otpad: Opština Klokot-Vrbovac nema neku deponiju u njenoj teritoriji identifikovanu kao "deponija" sa hemijsko-industrijskim otpadom sa odlaganom količinom koja prelazi 5 tona po deponiji, prema izveštaju za "Hotspote", objavljen od strane Agencije za zaštitu životne sredine Kosova.

Medicinski otpad: U opštini Klokot-Vrbovac postoje 2 centra porodične medicine, jedan u Klokotu i jedan u selu Mogila kao i 2 ambulante/klinike u Centrima za rehabilitaciju (Banja u Klokotu i Nëna Naile), koji u normalnim uslovima bi trebalo da ovi centri odvojeno tretiraju medicinski otpad, uzimajući u obzir negativan efekat po životnu sredinu i zdravlje. Ovi otpadi bi trebalo da se tretiraju u incineratorima (pećima) postavljenim u regionalnim bolnicama, a najbliža tačka opštine Klokot-Vrbovac za tretman ovog otpada je bolnica u Gnjilanu, međutim incinerator je trenutno van upotrebe, što dovodi do toga da se otpad baci u komunalni kontejner, kontaminirajući na taj način i komunalni otpad. S druge strane, tokom razgovora sa medicinskim osobljem ovih centara, naglašeno je da generisanje opasnog medicinskog otpada je veoma mali imajući u vidu činjenicu da veliki broj slučajeva koji zahtevaju bolnički tretman se šalju u regionalnim bolnicama, kao onoj u Gnjilanu ili Prištini.

Elektronski otpad: Kao i u celoj teritoriji Kosova, tako i u opštini Klokot-Vrbovac ne postoji neki posebni tretman ovih otpada, iako ne spada pod nadležnost opštine.

1.5. Planirani projekti za period 2017-2022

Podizanje svesti građana (2017-2022)

Podizanje građanske svesti kroz kampanje za podizanja svesti na osnovu aktivnosti za čišćenje i održavanje životne sredine. Na godišnjem nivou preduzete su akcije za čišćenje naselja, koje se organizuju sa učenicima osnovnih škola koje je na neki način direktno uticalo na podizanje svesti građana. Planirano je nastaviti tradiciju organizovanja aktivnosti za čišćenje naselja dvaput godišnje tokom proleća i leta. Kampanja za podizanje svesti biće organizovana skromnim finansijskim sredstvima sa kampanjama za podizanje svesti putem lokalnih medija, opštinskih biltena, letaka i plakata.

Uređivanje letaka za podizanje svesti treba biti praćeno predavanjima o važnosti održavanja čiste životne sredine sa učenicima osnovnih škola. Predavanja mogu održavati opštinski službenici tokom cele godine u svakoj školi na svim nivoima.

Projekat o osnivanju sopstvenog Komunalnog Javnog Preduzeća (KJP)

Opština će uspostaviti Sektor za upravljanje otpadom kao deo Odeljenja za javne usluge, utvrdiće način naplaćivanja finansijskih sredstava i određivanje tarifa, razmotriće mogućnost za stvaranje centra za reciklažu. Za realizaciju plana UO, Opština Klokot-Vrbovac jača sektor za upravljanje otpadom koji je osnovan u okviru Odeljenja za javne usluge, koji će imati sledeće odgovornosti:

- Izvršiće u saradnji sa relevantnim zainteresovanim stranama radi sprovođenja plana za upravljanje otpadom,
- Izradiće u saradnji sa relevantnim akterima operativne planove za prikupljanje i tretiranje otpada, određivanjem i revitalizacijom operativnih područja,
- Izradiće u saradnji sa relevantnim akterima plan za naplaćivanje finansijskih sredstava,
- U saradnji sa relevantnim zainteresovanim stranama, odrediće posebne uslove i kriterijume za operatere koji se bave prikupljanjem, transportom i tretmanom otpada i organizovaće praćenje i procenu ovih preduzeća,
- U saradnji sa relevantnim akterima razvijaće procedure i aktivnosti za praćenje aktivnosti koje smanjuju količinu nelegalnog bacanja, razvijaće i upravljaće planovima za uklanjanje lokacija sa nelegalnim otpadom,
- U saradnji sa relevantnim akterima treba da razvije pilot projekte koji imaju za cilj poboljšanje učinka opštine u oblasti upravljanja otpadom,
- Tokom 2017.-2018. godine, opština će razmotriti mogućnost za postupak tenderisanja za izbor operatora za prikupljanje i tretman otpada na područjima koja je odredila opština.

Kompanija će biti 100% u vlasništvu osnivača, odnosno opštine Klokot-Vrbovac sa mogućnošću transformacije imovine u skladu sa zakonom i relevantnim odlukama organa KJP-a.

Troškovi kompanije u početku će biti značajno veći zbog investicija kao što su: nabavka opreme, izgradnja objekata (garaža) i kupovina drugih neophodnih sredstava za početak rada kompanije, a kasnije će imati trend smanjenja troškova i normalizacije.

Planirani troškovi za nabavku osnovnih sredstava za početni rad su:

Tabela 2: Planirani troškovi za nabavku opreme/sredstava za UO

Neophodna oprema	Količina	Cena
Kamion	2	80,000.00 €
Kamion-cisterna za čišćenje puteva	1	45,000.00 €
Kamion ipper	1	65,000.00 €
Utovarivač-bager	1	68,000.00 €
Kamion utovarivač	1	70,000.00 €
Ukupno investicije		328,000.00 €

Investicije u novim kantama (2017-2020)

Investicije za snabdevanje domaćinstava sa kantama za otpad u količini od 743 korpa planiranih za period 2017-2020 u četiri naselja:

- Klokot 185 kanti u 2017. godini
- Mogile 185 kanti u 2018. godini
- Vrbovac 185 kanti u 2019. godini
- Grnčar 188 kanti u 2020. godini

Izgradnja garaže (2017)

Planiran je početak izgradnje garaže tokom 2017. godine. Planirane investicije su iz zajedničkog projekta Kancelarije za zajednice i povratak u okviru kancelarije premijera i USAID-a. Ukupan iznos je oko 20.000 evra. Tačan iznos za sektor UO nije moguće odrediti jer je izgradnja garaža predviđena zajedno sa objektom za vatrogasce. Ukupna vrednost svih objekata iznosi 120 hiljada evra, od kojih su 90.000 evra finansirana od USAID-a a ostalih 30.000 evra od Kancelarije za zajednice i povratak pri Kancelariji Premijera.

Izgradnja deponije za inertni otpad (2017)

Određivanje lokacije deponije za inertni otpad planirano je u saradnji sa opštinom Vitina, koja je deo pregovora za izradu projekta između dve opštine. Mogućnost investiranja u deponiju inertnog otpada je u opštini Vitina s obzirom da na postoji neka imovina Opštine Klokot-Vrbovac pogodna za realizaciju ove investicije.

Pilot projekat: Recikliranje-odvajanje plastike (2017)

Recikliranje plastike počevši od javnih institucija, a zatim ponovno razmatranje uključivanja svih naselja za reciklažu plastike. Reciklaža će se obavljati sa nekom licenciranom kompanijom za reciklažu plastike. U 2017. godini predviđeno je da se u toku godine započne sa pilot projektom za reciklažu plastike u selu Mogila, a onda će se na osnovu analize nastaviti i sa drugim naseljima. Budući da je cilj da se pozove neka privatna kompanija koja se bavi reciklažom, može se reći da neće imati nikakvog uticaja na opštinski budžet, stoga nije ni predviđen ovim planom neki poseban budžet za ovu aktivnost.

1.6. Nacionalni pravni okvir i politika

Upravljanje otpadom u Republici Kosovo je regulisano kroz pravni okvir koji je usklađen sa evropskim zakonodavstvom, odnosno direktivama i uredbama Evropske unije, koje regulišu sektor otpada. Glavni cilj pravnog okvira za upravljanje otpadom je što veće moguće izbegavanje i smanjenje generisanja otpada, ponovno korišćenje upotrebljivih komponenata od otpada, sprečavanje negativnog uticaja otpada na životnu sredinu i zdravlje ljudi kao i konačno odlaganje otpada na ekološki prihvatljiv način.

Pravni okvir se sastoji od zakona i pod-zakonskih akata koji regulišu upravljanje otpadom. Glavni zakon koji na detaljan način reguliše upravljanje otpadom je Zakon br. 04/L-060 o otpadu. Ovaj zakon definiše i reguliše planiranje i upravljanje otpadom; uslove prikupljanja otpada, transport, tretiranje, skladištenje i eliminisanje, vrste i klasifikaciju otpada, odgovornosti pravnih i fizičkih lica u vezi upravljanja otpadom, uslove i procedure licenci i dozvola za upravljanje otpadom, kazne za nepoštovanje zakonskih odredbi, kao i druga pitanja u vezi sa otpadom. Član 14. i 15. Zakona br. 04/L-060 o otpadu, definiše odgovornosti za upravljanje otpadom institucija centralnog i lokalnog nivoa. Zakonom br. 04/L-060 o otpadu, opština dobija dodatne odgovornosti u vezi sa upravljanjem i administracijom otpada.

Pored navedenih zakona, pravni okvir za upravljanje otpadom sadrži i veliki broj drugih sektorskih zakona koji na indirektan način regulišu upravljanje otpadom, kao što su: Zakon br. 03/L-025 o zaštiti životne sredine, Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, Zakon br. 03/L-087 o javnim preduzećima, Zakon br. 04/L-174 o prostornom planiranju, Zakon br. 04/L-045 o privatno-javnom partnerstvu, itd.

Član 17. Zakona br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, definiše upravljanje otpadom kao potpunu i isključivu nadležnost opština. Na osnovu ove nadležnosti, opštine imaju zakonsko ovlašćenje da stvaraju strukture, mehanizme i planiranju poseban budžet sa ciljem što boljeg i efikasnijeg upravljanja sektorom otpada.

Zakon br. 03/L-087 o javnim preduzećima definiše i reguliše vlasništvo javnih preduzeća za upravljanje otpadom, njihovo korporativno rukovođenje u skladu sa međunarodnim principima i standardima. Član 6. Zakona br. 04/L-111 o javnim preduzećima omogućuje stvaranje lokalnih-javnih preduzeća od strane opština. Dok, članovima 4, 5, 6. Uredbe br. 02/2013 definišu se kriterijumi i procedure za uspostavljanje javnih preduzeća za upravljanje otpadom. U skladu sa članom 5.2. ovog zakona, pravo opštine kao deoničara vrši Opštinska komisija deoničara, koja se sastoji od: jednog imenovanog

člana od strane gradonačelnika i dva druga člana, imenovani od strane Skupštine opštine. Opštinska komisija deoničara deluje u ime opštine u skladu sa Zakonom o poslovnim društvima.

Lokalni zakonski okvir

Na osnovu Zakona br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, Zakona br. 04/L-060 o otpadu, Zakona br. 03/L-087 o javnim preduzećima, i ostalim sektorskim zakonima, opština je dužna da uspostavi lokalni pravni okvir u cilju što efikasnijeg upravljanja otpadom u svojim teritorijama. Lokalni okviri se sastoje od opštinskih propisa, smernica, politika, raznih regulatora i odluka koje regulišu sektor upravljanja otpadom.

U okviru lokalnog pravnog okvira, opština je usvojila:

- Uredbu br. 05/2011, od 26.10.2011 o upravljanju otpadom na teritoriji opštine Klokot-Vrbovac, u kojoj se definišu propisi i uslovi za administraciju otpada na teritoriji opštine. Međutim, imajući u vidu da je u poslednje vreme bilo promena, ova uredba treba da se ažurira i treba da bude sveobuhvatna.

2. PLANIRANJE UPRAVLJANJA OTPADOM

2.1. Delokrug plana

Lokalni plan za upravljanje otpadom predstavlja dokumenat kojim se organizuje proces upravljanja otpadom na nivou opštine. U njemu će se definisati pravci i prioriteti, kao i dinamika i način rešavanja problema u skladu sa nacionalnim pozitivnim zakonodavstvom i onim EU-a u smislu upravljanja otpadom i zaštitom životne sredine u celini. Osim što je zakonska obaveza, LPUO ima za cilj pronalaženje i sprovođenje najboljih alternativa za upravljanje otpadom.

Cilj izrade plana je postavljanje dugoročnog održivog sistema u upravljanju otpadom na nivou opštine, kako bi se poboljšao kvalitet života i zaštita životne sredine. Racionalno korišćenje i poštovanje modernih principa u upravljanju otpadom, koordiniranim učešćem svih akata upravljanja otpadom.

U okviru LPUO-a izvršiće se analiza postojećih kapaciteta za tretman otpada, a takođe, će se vršiti analiza postojećih kapaciteta upravljanja otpadom, na osnovu čega će se razmatrati potreba za dalji razvoj. Drugi značajni cilj LPUO-a je da reši mnogobrojna otvorena pitanja, koje određuju postavljanje potpuno novog sistema u upravljanju otpadom, koji se zasniva na sugestije koje daje Nacionalna strategija za upravljanje otpadom Republike Kosovo, Zakon o otpadu, evropski standardi i zakonske mere koje utiču na ovu oblast.

2.2. Opšti ciljevi LPUO

LPUO predstavlja osnovni dokument sa kojim se organizuje proces upravljanja otpadom na opštinskom nivou. Opština Klokot-Vrbovac je određena da poboljša stanje upravljanja otpadom i u tom pravcu je odredila određene ciljeve koji su integralni deo ovog plana. To uključuje delokrug usluga, sprečavanje, smanjenje i reciklažu otpada kao i eliminacija bacanja otpada u žarište ili nelegalne deponije, već na određeno mesto. Ciljevi su podeljeni u dve etape odnosno na periode 2017-2019 i 2019-2022.

Opština cilja da preko ovog plana upravljanja otpadom postigne:

- Čista naselja, zdrava okolina za stanovnike,
- Promovisanje i podrška aktivnostima tretmana otpada,
- Uključenje u naplatu za celu oblast kroz pristupačne tarife,
- Povećanje naplate
- Definisane ciljeva upravljanja otpadom na opštinskom nivou u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom,
- Definisane optimalnog sistema upravljanja otpadom,
- Definisane sveukupne finansijske investicije i investicije u prioritetnim delovima plana koji se odmah trebaju sprovesti.

Ciljevi

1. *Uspostavljanje institucionalnog sistema za upravljanje otpadom,*
2. *Stvaranje finansijskog sistema za UO*
3. *Stvaranje procesa ugovaranja za usluge prikupljanja otpada*
4. *Promovisanje smanjenja otpada uključujući zatvaranje nelegalnih deponija*
5. *Podrška za reorganizaciju zajednice*
6. *Razvoj pilot projekata u cilju ostvarivanja 3R koncepta (Reciklaža, Reduciranje i Re-upotreba)*

Ciljevi:

Plan cilja upravljanje otpadom od porodične ekonomije (domaćinstva i od komercijalnog poslovanja) kao i komunalnog otpada.

U nastavku su neke od terminologija korištene u ovom planu:

- Stepem pokrivenosti usluga prikupljanja znači stepen uslužene populacije u odnosu na opštu populaciju.
- Stepem prikupljanja znači stepem količine prikupljenog otpada u odnosu na ukupnu generisanu količinu.
- Stepem nelegalnog bacanja znači stepem nelegalno bačenog otpada uključujući nepravilno bacanje u zonu bez usluge sa opštom količinom generisanog otpada.
- Stepem konačne deponije znači stepem odlaganog otpada u licencirane deponije u odnosu na nelegalne deponije (nelegalno bacanje) u odnosu na opštu količinu generisanog otpada.
- Stepem reciklaže znači količina recikliranog otpada u odnosu na ukupnu generisanu količinu.

2.3. Faze sprovođenja plana 2017-2022

Gore navedena vizija će se postići korak po korak. Ciljna godina Plana za upravljanje otpadom u opštini Klokot/Vrbovac je od 2017 do 2022. godine. Ovaj period se deli na dve faze, kao što je dole navedeno.

Sprovođenje plana za upravljanje otpadom 2017-2022 je zasnovano u dve faze:

- **Prva faza: 2017– 2019** –Stvaranje zdravog sistema upravljanja otpadom, što podrazumeva da u okviru ovog vremenskog perioda stvoriće se sektor upravljanja otpada, tako da se stvara baza podataka, koja će služiti za efikasno upravljanje otpadom a takođe i mogućnost realizovanja i poboljšanja naplate otpada u opštini.
- **Druga faza: 2019 – 2022** – Stvaranje novog sistema prikupljanja otpada, što podrazumeva da tokom ovog perioda cilj je postizanje novog sistema prikupljanja otpada analizom i procenom trenutnog stanja ljudskih resursa i opreme zbog podizanja nivoa usluga na način da se postigne i podiže nivo naplate. Na osnovu ciljeva podeljenih u ove dve faze, petogodišnji plan UO može se modifikovati do kraja 2018. godine, na osnovu napretka sadašnjeg učinka u prvoj fazi.

Na osnovu ciljeva podeljenih u ove dve faze, plan UO-a može se **revidirati do kraja 2019. godine**, i zasnivajući se na rezultate učinka u prvoj fazi, ako je potrebno da se modifikuje

Ispunjavanje lokalnog pravnog okvira

U cilju ispunjavanja lokalnog pravnog okvira i njegovog poboljšanja u pogledu upravljanja otpadom, trebaju se izraditi i usvojiti Uredbe o upravljanju otpadom, u kojima će se definisati: organizaciona šema, struktura i veličina usluga, za prikupljanje otpada u svim naseljima, ulicama, površinama ili javnim prostorima, sortiranje i dinamiku prikupljanja otpada, način i organizaciona šema prikupljanja i način naplate, kazni itd.

2.4. Stvaranje jedinice za upravljanje otpadom

U cilju realizacije plana UO-a, opština Klokot-Vrbovac treba da formira jedinicu za upravljanje otpadom, koja jedinica će biti deo Odeljenja za javne usluge i imaće sledeće odgovornosti:

- Posvećuje se sprovođenju plana za upravljanje otpadom;
- Izrađuje operativne planove za prikupljanje i tretman otpada, uz utvrđivanje operativnih područja;
- Izrađuje plan za prikupljanje finansijskih sredstava;
- Određuje posebne uslove i kriterijume za operatere koji će se baviti prikupljanjem, prenosom i tretmanom otpada, i organizuje praćenje i procenjuje rad operatera;
- Razvija procedure i aktivnosti za praćenje aktivnosti koje smanjuju količinu ilegalnih otpada;
- Razvija i upravlja planovima za eliminaciju drugih tačaka/mesta ilegalnih deponija;
- Razvija pilot projekte u cilju poboljšanja opštinskog učinka u oblasti upravljanja otpadom,

2.5. Zone usluga

Zoniranje teritorije opštine Klokot-Vrbovac za svrhe upravljanja otpadom

U cilju organizovanja upravljanja otpadom stvoren je sistem zoniranja teritorije. Zoniranje teritorije zasnovano je na sledećim kriterijumima:

- Proporcionalna raspodela zona pravaca i linija operisanja za upravljanje otpadom
- Raspodela na osnovu broja stanovnika
- Raspodela na osnovu broja domaćinstava
- Raspodela na osnovu broja objekata

Slika 1. Katastarska podela opštine Klokot-Vrbovac

Ciljana zona za Lokalni plan upravljanja otpadom je cela administrativna zona opštine Klokot-Vrbovac. Na osnovu diskusija sa radnom grupom odlučeno je da se teritorija opštine podeli u dve zone što se tiče upravljanja otpadom i to na: Klokot i Vrbovac kao zona 1, dok su Mogila i Grnčar kao zona 2.

U nastavku je dato objašnjenje za ojačanje ove odluke, gde se pokušava dati opis 4 lokacija prema nekim parametrima:

Opština Klokot-Vrbovac podeljena je na četiri katastarske zone, i po ovoj osnovi podeljene su i tačke za prikupljanje otpada, centar koji je Klokot i tri naselja opštine Klokot (Vrbovac, Mogila i Grnčar). Ukupna godišnja težina je 950 tona negde oko 78 tona mesečno.

Lokacija 1. Ruralna zona Mogila je selo čija se katastarska zona graniči sa severne strane sa jednim delom opštinskog centra Klokota, bogata je poljoprivrednim obradivim površinama, odnosno postoje uslovi za odgovarajuću poljoprivrednu proizvodnju, jer ovo selo karakteriše ova aktivnost. Ovo naselje ima 1850 stanovnika, uglavnom se smatra kao poljoprivredno mesto. Prikupljanje otpada vrši

se nedeljno, ali i češće ako je potrebno. Metod za prikupljanje otpada vrši se kesama i porodičnim korpama, koje na određeni dan građani ovog naselja iznose svoj otpad ispred vrata, odakle ih komunalni radnici uzimaju.

Lokacija 2. Ruralna zona Vrbovac je selo koje se nalazi južno od reke Binačka Morava, dok se kao katastarska zona kasnije priključila opštini Klokot-Vrbovac. Jedno je od sela sa zemljom visokog boniteta. Vrbovac ima 931 stanovnika, udaljenost od centra je 8 km. I u ovom selu stanovnici ovog dela uglavnom se bave poljoprivredom. Metod za prikupljanje otpada vrši se kesama i porodičnim kantama, koje na određeni dan građani ovog naselja iznose ispred vrata, odakle ih komunalni radnici uzimaju.

Lokacija 3. Ruralna zona Grnčar je selo koje je deo teritorije opštine Klokot-Vrbovac, sa brdovitim reljefom koji je okružen šumama, livadama i pašnjacima. U ovom selu nalazi se dva kamenoloma. Brežuljkasti travnjak kojeg stanovnici sela nazivaju Kalaja, danas je postalo zanimljivo područje arheoloških istraživanja. Ruralna zona Grnčar ima 729 stanovnika i 11 kilometara udaljenosti od centra. I u ovom selu stanovnici ovog dela uglavnom se bave poljoprivredom i stočarstvom. Metod za prikupljanje otpada vrši se kesama i porodičnim korpama, koje na određeni dan građani ovog naselja iznose ispred vrata, odakle ih komunalni radnici uzimaju.

Lokacija 4. Zona grada, individualne kuće, dom zdravlja, opštinska zgrada, obdanište, policijska stanica, dva rehabilitaciona centra (Banje). Ima 1540 stanovnika koji se uglavnom bave poljoprivredom i trgovinom. Prikupljanje se vrši dva puta nedeljno, pošto je ovo područje posećenije, ali i turističko područje. Tokom leta, dešava se da se prema potrebi, otpad uzima tri puta nedeljno. U ovom naselju prikupljanje se vrši kontejnerima. Za sve javne institucije i socijalne slučajeve, usluga je besplatna, što se treba pregledati pošto je obavezno da sve institucije, bez obzira da li su u državnoj svojini ili ne moraju platiti uslugu koju dobijaju, čak i za socijalne slučajeve treba se pronaći rešenje sa Ministarstvom za socijalnu zaštitu.

Kod privatnih biznisa, čiji je broj preko 90, vrši se upravljanje otpadom. Kod biznisa, upravljanje otpadom obavlja se kontejnerima. Jedan dan se obavlja za individualne kuće i jedan dan za biznise. Biznisi su uglavnom u katastarskoj zoni Klokota.

2.6. Poboljšanje sistema prikupljanja otpada

Opština Klokot/Vrbovac u okviru perioda 2017-2022. planira da upravlja komunalnim otpadom/ u skladu sa Zakonom o otpadu, stoga tokom ovog perioda opština Klokot/Vrbovac će obezbediti potreban budžet preko naplate za otpad koja će se prikupljati od stanovnika i mala poslovanja koji vrše odlaganje otpadaka zajedno sa otpadom iz domaćinstva i ako smatra razložnim opština će na pravilan način verovati ovim kompanijama za prikupljanje i prevoz komunalnog otpada, licenciranih od strane MŽSPP-a. Takvo upravljanje otpadom, vršenjem naplate od stanovnika se trenutno vrši od strane opštine, jer je dozvoljen poseban kod iz Ministarstva finansija, sa razlikom od drugih opština ali trenutno problem je kod nepotpune naplate ove tarife koja se kreće oko 43%.

Stoga, opština Klokot/Vrbovac je u potrazi za načinom da ukine trenutni sistem prikupljanja otpada, planirajući da operatori sklope ugovore na osnovu zona, na način da se cela teritorija opštine pokrije uslugom prikupljanja otpada uključujući i čišćenje ulica i održavanje zelenila.

Podela zona izvršiće se na način da podela bude podjednaka za sve operatore. Opština zajedno sa kompanijama za upravljanje otpada kasnije bi se složili da prikupljanje otpada bude podeljeno u dve zone, o čemu ćemo govoriti više o tome u narednom poglavlju.

U donjoj tabeli možete videti trenutni učinak komunalne jedinice za upravljanje otpadom u opštini. Iz ove tabele vidi se da trenutno, zbog nezadovoljavajuće naplate, ova jedinica radi sa gubitkom i jedini razlog zašto i dalje funkcioniše je zato što opština nastavlja da je subvencionira.

Tabela 3: Trenutan učinak opštinske jedinice za UO

Aktivnost	Objašnjenje	Iznos (evra)/ godišnje
Osoblje	Dva inkasanta i tri radnika čišćenja	15,074
Gorivo	Troškovi za gorivo za kamione u toku jedne godine 3900 litara x 0.91 (evra)	3549
Održavanje	Godišnje održavanje kamiona	1000
Deponija	Uplata za odlaganje otpada 950 tona x 5.80 (evra/ ton)	5510
Uniforma osoblja	Odeća i obuća za radnike čišćenja	200
	Ukupno	19823
	Naplata	11373
	Razlika	-8450

2.7. Stvaranje finansijskog sistema za upravljanje otpadom

Da bi očekivanja bila zadovoljavajuća za prihode od taksi i tarifa za otpad koje su planirane da se predstave do kraja 2016. godine, veoma je važno osnivati odgovarajući sistem upravljanja otpadom, i zbog toga opština Klokot-Vrbovac treba da izvrši aktivnosti budžetskih planiranja. Ova planiranja će uključiti i stvaranje budžetske linije za realizaciju poreskih prihoda i tarifa za prikupljanje otpada, kao i budžetske linije za realizaciju ugovaranja usluga upravljanja otpadom u slučaju potrebe. S druge strane, upravljanje prikupljenih taksi je veoma važno, i time će se stvoriti jedan lako upravljajući finansijski sistem u saradnji sa Odeljenjem za finansije. Za stvaranje jednog finansijskog sistema, opština treba da bude opremljena softverom koji će biti u okviru javnih službi, ali i povezan sa Odeljenjem za finansije.

3. FINANSIJSKI PLAN 2017-2022

3.1. Ključne pretpostavke u finansijskom planu

Finansijski plan za period 2017-2022 je baziran na osnovu trenutnog stanja životne sredine, trenutna organizacija uticaja na socijalno stanje i mogućih finansijskih faktora za upravljanje otpadom u opštini Klokot/Vrbovac.

Za pripremu finansijskog plana 2017-2022 iskorišćeni su izvori informacija iz opštinske jedinice za upravljanje otpadom.

Za prepoznavanje osobina zona korišćene su informacije iz popisa stanovništva (zadnji popis) koji je poslužio za identifikovanje zona i obima domaćinstva. Na osnovu obrađenih podataka stvoren je sistem za preračun otpada, obim stanovništva i gustine naseljenosti.

Na osnovu merenja daljina, obima domaćinstva stvorena je metodologija procene pokrivenosti populacije za usluge upravljanja otpadom sa jedne strane i obračun otpada na osnovu kategorija naselja sa druge strane. Generisanje otpada je zasnovano na vrstu lokacija gde se generišu različite vrste otpada kao na osnovu količine i njihov sadržaj, koji imaju finansijski efekat za upravljanje otpadom. Za potrebe sastavljanja LPUO –a, lokacije su podeljene u četiri dole navedene kategorije naselja.

- Urbana
- Para urbana
- Ruralna

Projektovanje količine prikupljenog otpada je zasnovano na modelu obračuna otpada na osnovu dnevnog prikupljenog otpada za jednu osobu u zavisnosti od vrste naselja:

- Urbana 0,62²kg
- Ruralna 0,50 kg

Za finansijski plan upravljanja otpadom potrebne su neke pretpostavke na osnovu uočenog stanja u sektoru upravljanja otpadom kao i na finansijske rezultate 2015/2016. godine. Pretpostavke su bazirane na osnovu ciljeve opštine Klokot/Vrbovac za pružanje kvalitetnih usluga za građane i poslovanja ne uzimajući u obzir nove moguće oblike drugih ekonomskih operatora u upravljanju otpadom.

² Obračun generisanja dnevnog otpada za jednu osobu se zasniva na Nacionalnu strategiju za UO odobrenog od strane MŽSPP-a i prilagođeno u zavisnosti od vrste naselja (urbana, pre-urbana, ruralna)

Ključne pretpostavke finansijskog plana su:

- Opštinska jedinica za privredne godine 2014-2016. imaju negativno poslovanje, koja pokriva samo 40% rashoda za upravljanje otpadom
- Investiraće se na osnovu kratkoročnih potreba kao i kapitalne investicije za postizanje ciljeva određenih od strane opštine Klokot-Vrbovac.
- Finansiranje investicija će se vršiti iz prikupljenog prihoda, opštinskog budžeta kao i od centralne vlasti i donatora. Izvori investicione podrške se pretpostavljaju da budu dostignuti, na osnovu planiranih investicija.
- Rashod upravljanja otpadom će se smanjiti kao rezultat novih investicija, modernizacije sredstava, planiranjem rasporeda i maršute puta kao i savremeni pristup u oblasti upravljanja otpadom.
- Stopa naplate se planira da ima povećanje u svim kategorijama klijenata (domaćinstva, malih i velikih poslovanja i institucija) u razumne norme.
- Stepem prikupljanja otpada koji je generisan očekuje da označava porast za vreme planiranog perioda.

3.2. Investicije za planirani period 2017-2022

Planirane investicije za period plana su bazirani na osnovu pet (5) investicionih kategorija:

- Podizanje svesti građana
- Investicije u kante za smeće
- Kapitalne investicije javnog preduzeća za UO
- Završetak izgradnje garaže
- Deponija internog otpada

Ukupna vrednost investicija za period plana je u vrednosti od 515.770 evra koja su bazirana na osnovu potreba sektora UO za poboljšanje kvaliteta pružanja usluga i potpunog pokrivanja teritorije opštine. Planirane investicije su usklađena u odnosu na finansijske mogućnosti iz finansijskih izvora primenljivi na Kosovu.

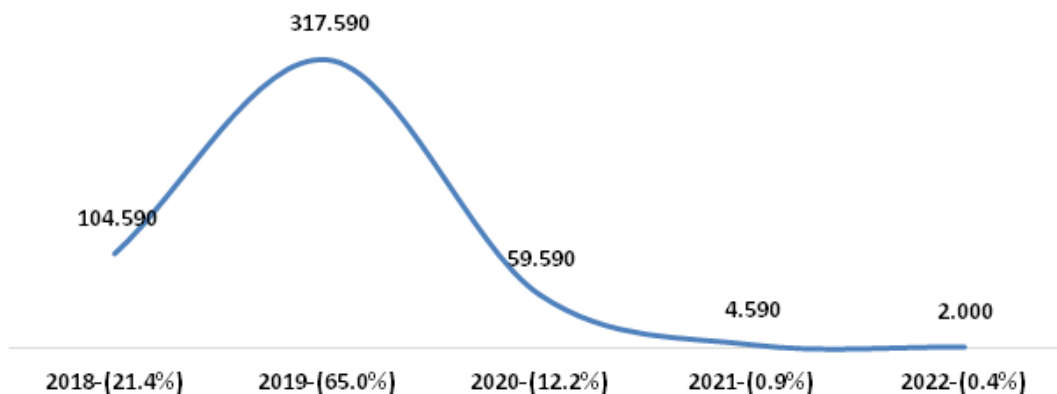
Tabela 4: Struktura investicija za period plana 2017-2022

Br.	Kategorija	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno	U %
i.	Podizanje svest građana	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	10.000	2%
ii.	Investicije u kante za smeće	2.590	2.590	2.590	2.590	-	10.360	2,1%
iii.	Kapitalne investicije javnog preduzeća za UO	80.000	203.000	45.000	-	-	328.000	67,2%
iv.	Završetak izgradnje garaže	20.000	100.000	-	-	-	120.000	24,6%
v.	Deponija za inertni otpad	-	10.000	10.000	-	-	20.000	4,1%
	Ukupno	104.590	317.590	59.590	4.590	2.000	488.360	100%
	U %	21,4%	65,0%	12,2%	0,9%	0,4%	100%	

*ovaj iznos je predviđen da bude investiran u saradnji sa opštinom Vitina

- **Kratkoročne investicije planirane u periodu 2018/2020** dostižu vrednost od **481,770.00 €**, ili 98.6% od ukupne vrednosti investicija.
- **Dugoročne investicije planirane u periodu 2021/2022** dostižu vrednost od **6,590.00 €**, ili 1.4% od ukupne vrednosti investicija.

Planirane investicije za period plana 2018-2022

i. Projekat za podizanje svesti javnosti za UO na lokalnom nivou

Br.	Kategorija	Godina	Jedinica	Cena	Investiciona vrednost	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno
1	Podizanje svesti građana	2018	1	600	2,000	2,000	-	-	-	-	2,000
2	Podizanje svesti građana	2019	1	600	2,000	-	2,000	-	-	-	2,000
3	Podizanje svesti građana	2020	1	600	2,000	-	-	2,000	-	-	2,000
4	Podizanje svesti građana	2021	1	600	2,000	-	-	-	2,000	-	2,000
5	Podizanje svesti građana	2022	1	600	2,000	-	-	-	-	2,000	2,000
	Ukupno				10,000	2,000	2,000	2,000	2,000	2,000	10,000

ii. Investicije u kantama

Br.	Kategorija	Godina	Jedinica	Cena	Investiciona vrednost	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno
1	Kante	2018	185	14	2,590	2,590	-	-	-	-	2,590
2	Kante	2019	185	14	2,590	-	2,590	-	-	-	2,590
3	Kante	2020	185	14	2,590	-	-	2,590	-	-	2,590
4	Kante	2021	185	14	2,590	-	-	-	2,590	-	2,590
	Ukupno		740		10,360	2,590	2,590	2,590	2,590	-	10,360

iii. Kapitalne investicije javnog preduzeća za UO

Br.	Kategorija	Godina	Jedinica	Cena	Investiciona vrednost	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno
1	Kamion	2018	2	40,000	80,000	80,000	-	-	-	-	80,000
2	Ipper-kamion	2019	1	65,000	65,000	-	65,000	-	-	-	65,000
3	Utovarivač	2019	1	68,000	68,000	-	68,000	-	-	-	68,000
4	Kamion -Utovarivač	2019	1	70,000	70,000	-	70,000	-	-	-	70,000
5	Kamion za čišćenje puteva	2020	1	45,000	45,000	-	-	45,000	-	-	45,000
	Ukupno				328,000	80,000	203,000	45,000	-	-	328,000

iv. Završetak izgradnje garaže

Br.	Kategorija	Godina	Jedinica	Cena	Investiciona vrednost	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno
1	Završetak garaže – Izgradnji deo	2018	1	20,000	20,000	20,000	-	-	-	-	20,000
2	Završetak garaže – Oprema	2019	1	70,000	70,000	-	70,000	-	-	-	70,000
3	Završetak garaže –Ostala	2019	1	30,000	30,000	-	30,000	-	-	-	30,000
	Ukupno				120,000	20,000	100,000	-	-	-	120,000

v. Deponija za inertni otpad

Br.	Kategorija	Godina	Jedinica	Cena	Investiciona vrednost	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno
1	Investicije u deponiji	2019	1	10,000	10,000	-	10,000	-	-	-	10,000
2	Investicije u deponiji	2020	1	10,000	10,000	-	-	10,000	-	-	10,000
	Ukupno	20,000	-	10,000	10,000	-	-	20,000	-	-	30,000

vi. Pilot projekat: Reciklaža- izdvajanje plastike

Ne predviđa se da će ovaj pilot projekat imati finansijski uticaj na opštinu jer će se realizovati u saradnji sa privatnom kompanijom. Reciklaža plastike će se vršiti počevši od javnih institucija i nakon toga razmotriti uključivanje svih naselja u reciklaži plastike. Reciklaža će se vršiti sa nekom licenciranom kompanijom za reciklažu plastike. U 2017. godinu, predviđa se da u toku ove godine počne sa pilot-projektom za reciklažu plastike u selu Mogila, a zatim na osnovu analize će biti nastavljeno i sa drugim naseljima. S obzirom da se cilja da se pozove neka privatna kompanija koja se bavi reciklažom, može se reći da neće biti uticaja na opštinskom budžetu, dakle, nije ni predviđen u planu nikakav poseban budžet za ovu aktivnost.

3.3. Izvori finansiranja planiranih investicija za period 2017-2022

Planirane investicije za period 2017-2022, zasnovane su na potrebi opštine za postizanje planiranih rezultata za period planiranja. Finansijska sredstva investicija zasnovana su na tri izvora :

- Opština – Namenjeni budžet za UO
- Strana/e donacija/e – pomoću donacija i grantova međunarodnih organizacija koje su prisutne na Kosovu
- Budžetske/donacije – grantovi i donacije iz budžeta nadležnih ministarstava.
- Privatne kompanije
- Struktura finansiranja je planirana na osnovu poznatih izvora za kapitalne investicije

Namenjeni budžet za UO - su odvojena sredstva za sektora UO planirana za investicije u UO. Vrednost finansiranja investicije iz opštinskog budžeta planirani su za period plana u iznosu od 50.354 evra od ukupne investicije sa učešćem od 9,8%.

Strani donatori – su izvori finansiranja za sektor UO-a, na osnovu identifikovanih projekata za period plana. Vrednost podržanih investicija od strane donatora za period plana su u iznosu od 243.200 evra od ukupne investicije sa učešćem od 47,2%.

Opština ima indikacije da ovaj segment može biti pokriven kroz donatorsku podršku od kojih postoje pozitivni signali da podrže inicijative u oblasti UO (npr. Organizacija REC u poslednje tri godine je aktivno sarađivala i očekuje se da će u narednim godinama nastaviti sa ovom saradnjom)

Budžetske donacije - su izvori finansiranja za sektor UO-a od grantova donacije centralnog nivoa odgovarajućih ministarstava. Vrednost investicija podržane od strane centralnog nivoa za period plana su u iznosu od 222.216 evra od ukupne investicije sa učešćem od 43,1%.

Početkom 2017. godine, centralni nivo (Ministarstvo finansija) počelo je aktivno da se angažuje u finansiranju projekata za upravljanje otpadom u opštinama.

Tabela 5: Izvori finansiranja na osnovu glavnih investicionih kategorija izvora finansiranja za period plana 2017-2022

Br.	Kategorija	Opštinski budžeti za UO	Strani donatori	Budžetske donacije	Ukupno	U %
i.	Podizanje svesti građana	10,000	-	-	10,000	2.0%
ii.	Investicije u kantama	2,072	-	8,288	10,360	2.1%
iii.	Kapitalne investicije javnog preduzeća za UO	32,800	131,200	164,000	328,000	67.2%
iv.	Završetak izgradnje garaže	-	90,000	30,000	120,000	24.6%
v.	Deponija za inertni otpad	4,000	8,000	8,000	20,000	4.1%
	Ukupno	48,872	229,200	210,288	488,360	100.0%
	U procentima %	10.0%	46.9%	43.1%	100.0%	

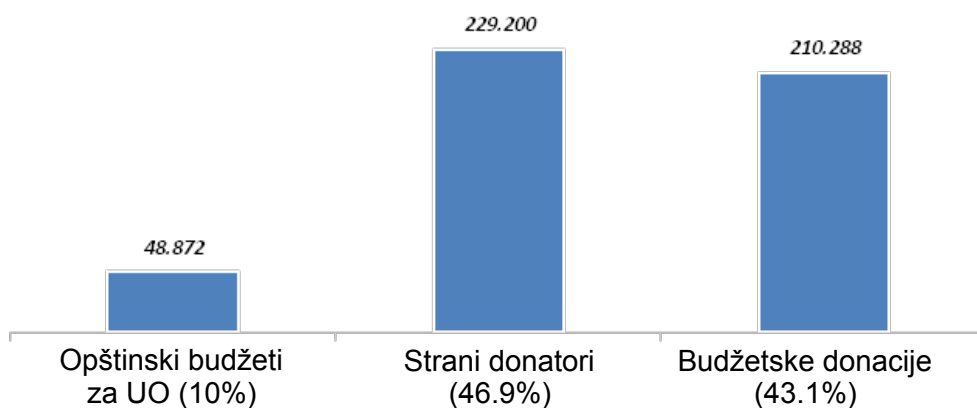
Tabela 6: Izvori finansiranja za period plana 2017-2022

Kategorija	2018	2019	2020	2021	2022	Total	U %
Opštinski budžeti za UO	10,518	24,818	9,018	2,518	2,000	48,872	10.0%
Strani donatori	47,000	160,200	22,000	-	-	229,200	46.9%
Budžetske donacije	47,072	132,572	28,572	2,072	-	210,288	43.1%
Totali	104.590	317.590	59.590	4.590	2.000	488.360	100%

Novčani tok planiranih investicija za period plana su izračunate na osnovu ekonomske i finansijske analize izvora primenjenog finansiranja na Kosovu.

Izvori finansija investicija za period plana:

- Opštinski budžeti za UO u iznosu od 48.872 evra (10.0%)
- Budžetske donacije – u iznosu od 229.200 evra (46.1%)
- Strani donatori – u iznosu od 210.288 evra (43.1%)

Slika 2. Izvori finansija za period plana 2018-2022

4. STRATEŠKA PROCENA UTICAJA NA ŽIVOTNU SREDINU

Strateška procena uticaja na životnu sredinu (SPUŽS) je sistematski proces za procenu posledica predložene politike životne sredine, inicijative jednog plana ili programa u cilju osiguranja da su u potpunosti obuhvaćene i tretiraju se na odgovarajući način u ranoj odgovarajućoj fazi odlučivanja na istom nivou sa ekonomskim i socijalnim okolnostima.³

Glavni cilj SPUŽS-a je da se obezbedi visok nivo zaštite životne sredine i da se doprinese promovisanju održivog razvoja. SPUŽS ima za cilj da poboljša plan ili program, predlaganjem novih ciljeva ili strategija, kao i razmatranjem predloženih strategija i predlaganjem onih koje bi mogle biti najbolje u smislu zaštite životne sredine i minimiziranje i sprečavanje uticaja i rizika na životnu sredinu. SPUŽS kao proces treba da počne u početnim fazama procesa izrade plana i mora da se razvija paralelno sa planom i da se potpuno integriše u njega.

Osnovni principi na kojima je zasnovana SPUŽS:

- **Princip održivog razvoja**, što podrazumeva razmatranje i obuhvatanje bitnih aspekata životne sredine u pripremi i odobravanju određenih planova i programa i uz potvrđivanje uslova za očuvanje materijalnih dobara, kulturnih i prirodnih vrednosti, područja, biološke raznovrsnosti, vrsta divljih biljaka i životinja i autohtonskom ekosistemu, odnosno racionalnom korišćenju prirodnih resursa, doprinosi se održivom razvoju.
- **Princip integriteta**, što zahteva sprovođenje politika za zaštitu životne sredine koja se realizuje kroz usvajanje planova i programa zasniva se na obuhvatanje uslova zaštite životne sredine, odnosno očuvanja i održivog korišćenja prirodnih resursa i bioloških raznovrsnosti u pod-sektorske planove i programe.
- **Princip opreznosti**, što podrazumeva da svaka aktivnost treba da se sprovodi na taj način, da pre odobrenja, spreči ili smanji negativne uticaje određenih planova i programa na životnu sredinu da obezbedi racionalno korišćenje prirodnih resursa i smanjiti rizik za ljudsko zdravlje i materijalnih dobara.
- **Princip hijerarhije i koordinacije**, kojim je propisano da procena uticaja planova i programa se vrši na centralnom nivou za planove ili programe koji se izdaju na centralnom i lokalnom nivou i da u proceduri SPUŽS-a, planova ili programa, povećanje stepena transparentnosti u donošenju odluka obezbeđuje se uzajamnom koordinacijom nadležnih organa i organizacija u proceduri davanja saglasnosti za SPUŽS, kroz konsultacije, odnosno obaveštenja i davanje mišljenja za te planove ili programe.
- **Princip javnog informisanja**, koji se sprovodi u cilju informisanja javnosti za određene planove i programe i njihovim mogućim uticajem u životnu sredinu i u cilju obezbeđivanja potpune transparentnosti prilikom pripreme procedure, donošenja i usvajanja planova ili programa, pre donošenja odluke kao i posle usvajanja planova ili programa, javnost mora imati pristup informacijama koje se odnose na te planove ili programe i njihovu modifikaciju.

3 Sadler and Verheem, 1996

Na Kosovo, SPUŽS je regulisana Zakonom o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu (Zakon br. 03/L-230), koji utvrđuje uslove, oblik i postupke za sprovođenje SPUŽS-a. Ovaj zakon je u skladu sa zahtevima Direktive Evropske unije o strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu (Strategic Environmental Assessment Directive 2001/42/EC).

Zakon o Strateškoj proceni uticaja na životnu sredinu određuje da procedura SPUŽS-a sastoji se od:

- Pripreme izveštaja SPUŽS-a u vezi sa značajnim uticajima nacrta plana ili programa (PP) u slučaju da taj plan/program nakon skeniranja u skladu sa kriterijumima utvrđenim zakonom ima negativan uticaj na životnu sredinu;
- Konsultacije relevantnih organa, i šire javnosti o nacrtu plana ili programa i prateći izveštaj SPUŽS-a;
- Uzimanja u obzir izveštaja o SPUŽS-a i rezultata konsultacija u donošenju odluka;
- Komunikacije rezultata SPUŽS-a i obuhvaćanje njenih rezultata u odgovarajućem planu ili programu.

Prema Zakonu br. 03/230 konkretnije prema članu 3, SPUŽS je obavezna za planove i programe kao sledeće:

- Planovi i programi koji su pripremljeni za prostorno planiranje, gradsko planiranje, korišćenje zemljišta, poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, lovstva, energetike, industrije, rudarstva, saobraćaja, upravljanje otpadom, upravljanje vodama, telekomunikacija, turizma, i čine okvir za buduće projekte razvoja koji podležu SPUŽS-u u skladu sa Zakonom o SPUŽS;

S druge strane gledajući ciljeve koje ovaj plan namerava da ih postigne, može se zaključiti da se ne vrši priprema izveštaj SPUŽS-a za plan upravljanja otpadom (PLUO) u opštini Klokot-Vrbovac i to je u skladu sa gore pomenutim članom. Tačka 2. ovog člana ističe da “... **SPUŽS je obavezna za planove iz oblasti..... upravljanja otpadom ...**”; Ali u drugom delu istog stava nastavlja se”... **koji daju okvir za budući razvoj projekata koji podležu proceni uticaja na životnu sredinu, u skladu sa zakonom ...**”

Član 5. Utvrđivanje potrebe za SPUŽS,

1. Nadležni organ treba da utvrdi na osnovu istraživanja svakog pojedinačnog slučaja, na osnovu kriterijuma iz priloga 1, za planove ili programe iz člana 3. stav 3. i 4. ovog zakona, ukoliko imaju naglašen uticaj na životnu sredinu kako bi podleglo SPUŽS-u.

Radna grupa za pripremu PLUO, pozivajući se na gore pomenutu odredbu, razmotrila PLUO u odnosu na kriterijume priloga 1. Zakona o SPUŽS, a odakle je takođe utvrđeno da PLUO ne očekuje se da imaju velike uticaje na životnu sredinu i kao takav ne podleže proceduri SPUŽS-a.

Plan upravljanje otpadom obuhvata:

- Nabavka opreme za upravljanje otpadom
- Transportna oprema / garaža
- Podizanje svesti javnosti
- Izdvajanje otpada

Plan upravljanja otpadom ne obuhvata:

- Projekte i velike inženjerske intervencije koje utiču na životnu sredinu
- Izgradnju deponija
- Izgradnju prateće infrastrukture, kao što su transfer stanice otpada ili postrojenje za tretman otpada
- Ostale projekte, za koje na osnovu zakona će se zahtevati procena uticaja na životnu sredinu;

UPOREDNA ANALIZA PO KRITERIJUMIMA PRILOGA 1. ZAKONA O SPUŽS BR. 03/L-230, KAO I AKTIVNOSTI PU OPŠTINE KLOKOT-VRBOVAC

Kriterijumi za procenu po prilogu 1. Zakona o SPUŽS	Efekti Lokalnog plana za upravljanje otpadom (LPUO) opštine Klokot - Vrbovac
1. Karakteristike planova i programa, imajući u vidu posebno	
1.1. u kojoj meri plan ili program određuje okvir projekata i drugih aktivnosti, odnosno njihov odnos prema lokaciji, prirodi, veličini i uslovima rada ili određenim resursima,	LPUO ne predviđa razvoj projekata (infrastrukture, prateće objekte za tretman otpada), koji će biti predmet postupka po zakonu o SPUŽS. Glavni ciljevi će biti što veća pokrivenost opštinskih teritorija uslugama za prikupljanje otpada.
1.2. u kojoj meri plan ili program utiče na obuhvaćene planove i programe i one u hijerarhiji,	Ovaj plan je u skladu sa Planom razvoja opštine kojem je takođe napravljen SPUŽS, i ne utiče na druge postojeće planove kako lokalne tako i nacionalne
1.3. povezivanje plana ili programa za integraciju razmatranja životne sredine posebno u pogledu promocije održivog razvoja,	Generalno, plan je u skladu sa principima održivog razvoja, predlaganjem mera za najšire moguće pokrivanje potrošača, povećanjem kvaliteta usluga, ali i promociju izdvajanja otpada na izvoru.
1.4. problemi životne sredine koji su povezani sa planom ili programom	Predviđeni ciljevi u okviru Lokalnog plana za upravljanje otpadom za opštinu Klokot-Vrbovac nisu naišli na moguće probleme životne sredine koji bi se mogli pojaviti kao posledica realizacije gore navedenih ciljeva.
1.5. usklađenost jednog plana ili programa za sprovođenje zakonodavstva Zajednice o životnoj sredini (npr. planovi i programi povezani za upravljanje otpadom i zaštitom vode).	Treba se reći da plan kao plan se zahteva od zakonodavstva bilo o životnoj sredini bilo o lokalnoj samoupravi, i koji kao cilj imaju promovisanje održivog razvoja, poboljšanje kvaliteta života i životne sredine itd. Između ostalog, vredi napomenuti da ovaj plan i svi ciljevi sadržani u ovom planu su u potpunosti u skladu sa Planom za razvoj opštine, koji je prošao kroz proces SPUŽS-a.
2. Karakteristike efekata i zona koje bi mogle biti pod uticajem, imajući u vidu posebno:	
2.1. verovatnoću, trajanje, učestalost i prirodu efekata,	LPUO uključuje 5. godišnji period (2017-2022). Tokom ovih godina se očekuje rast efekata koji će biti pozitivni. (vidi tačku 1.3)
2.2. kumulativnu prirodu efekata,	Plan ne predviđa efekte koji bi u kumulativnom kontekstu rezultirali posledicama po životnu sredinu. Naprotiv, povećanjem pokrivenosti prikupljanja otpada doći će do smanjenja nekontrolisanog (nelegalnog) bacanja otpada, što direktno utiče na podizanje kvaliteta životne sredine u opštini.

2.3. međugraničnu prirodu efekata, 2.4. opasnost po zdravlje čoveka nad životnom sredinom (npr. kao posledica nesreća),	Neće biti međugraničnih negativnih efekata. Lokalni plan za upravljanje otpadom je lokalnog karaktera. Očekuju se pozitivni efekti, koji će biti direktni.
2.5. prostornu rasprostranjenost i stepen (geografska zona i veličina stanovništva na koje mogu uticati)	Pozitivni efekti ovog plana na životnu sredinu, do kraja 2012. godine će obuhvatiti 100 % teritorije i 5050. stanovnika opštine Klokoč – Vrbovac.
2.6. vrednost i ugroženost zone na koju se može uticati kao rezultat:	
2.6.1. posebnih prirodnih karakteristika ili kulturnog nasleđa,	Pošto LPUO ne predviđa fizičku intervenciju, izgradnju objekata, infrastrukture, seču šuma, zauzimanje zemlje, iskopavanja itd, neće biti oštećenja/degradacije prirodnih zona ili kulturnog nasleđa
2.6.2. prekomernih standarda životne sredine i ograničenih vrednosti	LPUO ne predviđa projekte koji bi rezultirali emisijom bilo u vazduhu ili vodi, i koji bi bili predmet razmatranja u kontekstu prekoračenja standarda ili graničnih vrednosti.
2.6.3. intenzivnog korišćenja zemljišta.	LPUO ne predviđa zauzimanje ili korišćenje zemljišta, sve delatnosti u skladu sa ciljevima će se vršiti u postojećem stanju
2.7. efekti nad zonama ili površinama koje imaju poznati nacionalni, komunitarni ili međunarodni zaštitnički status.	Opština Klokoč- Vrbovac se prostire na jugoistoku Kosova. Graniči se samo sa opštinom Vitina. Teritorija opštine Klokoč –Vrbovac je uglavnom ruralna, šumska teritorija dok se očekuje da LPUO ima samo pozitivni efekt.

5. PODIZANJE SVESTI JAVNOSTI

Sve interesne strane trebaju imati jasne ciljeve LPUO-a. Podizanje svesti se stvara stvaranjem jakog identiteta plana i doslednim i jednakim komuniciranjem.

Podrška iz javnog sektora je suštinska za zajednicu radi identifikovanja, zato je važna promena ponašanja prema upravljanju otpacima i na ovaj način prihvati potrebu za odlaganje otpada onako kako bi trebalo, što znači prihvatanje da i sama zajednica je deo lanca upravljanja komunalnim otpadom.

Dole navedeni deo pojašnjava podizanje javne svesti za sprovođenje LPUO-a za opštinu Klokot-Vrbovac.

5.1. Podizanje javne svesti i strategija za informisanje

Strategija za podizanje svesti će biti strategija sama po sebi, kojom će biti omogućeno sprovođenje LPUO-a uključivanjem što više aktera, važno je da ova strategija bude u skladu i sa lokalnim politikama i kao takva bi imala 4. tačke:

- Glavne ciljeve/ciljevi po zakonodavstvu na snazi
- Glavna pitanja – fokusiranje na glavna lokalna pitanja
- Strategija i sprovođenje – poruke orijentisane ka široj publici, načinima komunikacije i tehnikama za postizanje ovih ciljeva
- Prenos poruka – ovo bi uključilo razvoj ključnih poruka, podizanje svesti i vaspitanje obuhvaćenih strana.

Kampanja za podizanje svesti će stvoriti osnovu imajući u vidu ciljeve plana koji treba postići, ali koji bi kao primer uključili:

- a. objašnjavanje novih linija i suštine pokrivanja teritorije uslugama upravljanja otpadom
- b. povećanje učešća javnosti u aktivnosti recikliranja, ali kao što je navedeno u dokumentu da se pokrene inicijativa za izdvajanje otpada na izvoru.
- c. daljnje poboljšanje infrastrukture za upravljanje otpadom.

Ciljevi

Kontekst za ovu komunikacijsku strategiju biće postavljen na sledeći broj povezanih nivoa:

- **Politike EU-a**

Kao što je poznato, politike EU o upravljanju otpadom daju određene ciljeve koje bi trebala postići svaka zemlja koja teži članstvu i koji trebaju ispuniti.

Između ostalog, to obuhvata direktive o deponijama, direktive o upravljanju otpadom, mere koje trebaju preduzeti od lokalnog nivoa u oblasti upravljanja otpadom itd. Ovi navedeni ciljevi u direktivama su često izazovni i traže promenu dosadašnjeg pristupa, traži se češće i interaktivnije učešće javnosti.

- **Nacionalne politike upravljanja otpadom**

Na Kosovu postoji zakon o upravljanju otpadom, Strategija i plan Republike Kosovo o upravljanju otpadom, koji kao dokumenti mogu poslužiti kao dobar vodič i pomoći dalje opštinama u sprovođenju LPUO-a. Uskoro će biti pripremljena još jedna studija o otpadu koja je podržana od strane GIZ-a i sprovodi se uz pomoć MŽSPP-a.

Za postizanje ovih ciljeva potrebna je što aktivnija saradnja aktera iz cele regije. Svi akteri trebaju biti u stanju da identifikuju zašto bi ova promena dosadašnjeg pristupa u smislu upravljanja otpadom treba dogoditi.

Neki od predloga za što direktniji pristup javnosti i prenošenje poruke mogu biti sledeći:

- Vaspitanje o životnoj sredini u opštinskim školama kroz osnivanje klubova za životnu sredinu u školama
- Organizovanje studijskih poseta deponijama otpada da se bliže vidi njihovo upravljanje i važnost smanjenja otpada naspram zauzimanja zelenih površina
- Zajedničke aktivnosti između opštine i obrazovnih institucija za čišćenje otpada u javnim površinama
- Takmičenje između škola u slikanju sa tematikom otpadaka
- Takmičenje između škola u izgradnji/ dizajniranju od recikliranog otpada
- Zahvalnice privatnim kompanijama za i njihov doprinos i dostignuća na poboljšanju upravljanja otpadom u opštini
- Kompostiranje kod kuće (mogućnost sticanja koristi dobijanja kompostera kroz grantove)
- Promocije recikliranja u školama
- Godišnja organizacija nekog događaja, koncerta/polumaratona protiv otpada.

Svi ovi predlozi u slučaju da se sprovedu doprineli bi podizanju građanske svesti počevši od učenika osnovnih škola a takođe i prenošenje kod svojih kuća i ova strategija podizanja svesti normalno je u skladu sa pripremljenim LPUO-om i takođe bi pomogla na:

- smanjenju količine proizvedenog otpada
- podizanju svesti za izdvajanje otpada na izvoru

Ključna pitanja

Biće četiri glavnih centralnih oblasti za početnu strategiju javnog informisanja i podizanje svesti za opštinu Klokot-Vrbovac, a to su:

Zadatak je hitan - Kampanja će odrediti količinu nivoa zadatka na lokalnom nivou i napraviće vezu između nje i potrebe za sve koji žele da učestvuju u lokalnim inicijativama koje se organizuju u opštini Klokot-Vrbovac.

Opština je spremna - Kampanja će jasno pokazati da opštinske vlasti su spremne da odgovore na ovaj izazov.

Sa izrazima kao što su “**To je ono što vi trebate/ možete učiniti**” - jasne i jednostavne poruke će biti prenesene zainteresovanim stranama (domaćinstvima, školama, preduzećima i poljoprivredi, vođama zajednice, itd) u vezi sa jednostavnim svakodnevnim zadacima koje oni mogu izvršiti kako bi pomogli u postizanju ciljeva. Ovo će uključiti jasne poruke o sprečavanju i smanjenju količine otpada koje će biti povezane sa manifestacijom “**Takmičenje u trčanju / koncert protiv otpada**”.

Strategija i sprovođenje

Strategija će uključiti jedan broj povezanih elemenata, neki su privremeni a neki su trajni. Privremeni aspekti će biti uglavnom povezani za podizanje svesti dok one trajne sa aspektima obrazovanja.

Prenošenje poruka

Glavne oblasti će uključiti četiri šire faze:

- **Razvoj** - Identifikacija poruka i glavnih slika za razvoj komunikacije (sredstva i materijali). Fleksibilan pristup je suštinski tokom sprovođenja kampanje za komunikaciju i vaspitanje pošto situacija na terenu se može promeniti u skladu sa pitanjima koja se pojave.
- **Podizanje svesti** - treba biti visokog profila sa širokim uticajem radi uključenja i oduševljenja kako bi delovali visoki akteri i zainteresovane strane.
- **Obrazovanje** - gore navedeni program koji se stalno ponavlja radi održavanja pitanja o otpacima u mislima ljudi i istovremeno pruži savete i informacije šta se treba učiniti ili kako učiniti da bi se učestvovalo; trajno informisanje pomoći će očuvanju nivoa podizanja svesti.
- **Procena** - sprovođenjem plana istovremeno se treba izmeriti na način da bi se identifikovalo gde se trebaju ponovo pojaviti neophodne poruke a takođe i gde se uspeh može primetiti, sni- maće se radi pomoći za održavanje motivacije.

6. AKCIONI PLAN

6.1. Razjašnjavanje odgovornosti građana, biznisa i lokalne samouprave

Opština Klokoč - Vrbovac pre svega kao glavna odgovorna strana za upravljanje i dobar razvoj sistema otpada unutar svojih administrativnih granica, s druge strane, stanovnici i komercijalni poslovi takođe uzimanjem aktivnije uloge, kao što je već pomenuto u poglavlju "Podizanja svesti" moraju zajedno izgraditi odgovarajuću sistem UO, preuzimanjem pojedinačne i zajedničke odgovornosti:

Stanovnici

Stanovnici su obavezni da plate naknadu u okviru rokova određenih od strane opštine Klokoč-Vrbovac.

Poštovanje pravila istovara

Jedna od ključnih karika u pravilnom funkcionisanju plana upravljanja otpadom je da stanovnik pre svega poštuje i sprovede načine istovara koji su određeni od strane opštine. Stanovnici koji žive u onim delovima grada gde se vrši posebno prikupljanje kartona i metala, razdvajaju reciklirajuće materijale u skladu sa smernicama datim od strane opštine.

Aktivna saradnja u planu

Stanovnici aktivno saraduju sa preduzetim merama od strane opštine na sprovođenju plana za upravljanje otpadom. Opština u većini slučajeva čini sve što je moguće da održi pod kontrolom zagađenje od otpada, ali je nemoguće postići u većini slučajeva, stoga od građana se traži da se obezbede da mesta koja ih okružuju budu čista, znači da se sami angažuju u čišćenju površina koje ih okružuju.

Biznisi

Princip zagađivač plaća

Biznisi plaćaju u rokovima utvrđenim od strane Opštine.

Biznisi visokog nivoa, individualno trebaju izvršiti ugovaranje za usluge prikupljanje i prevoz sa pružaocem usluga koji je licenciran od strane Ministarstva za životnu sredinu i prostorno planiranje.

Stoga, biznisi visokog nivoa ugovaranjem za usluge prikupljanja otpada, godišnje izveštavaju opštini o istovarenoj količini otpada, što će omogućiti opštini da vodi evidenciju o vrsti i količini otpada generisanih od velikih biznisa u opštini kako bi ih registrovala i identifikovala iz kojih razloga su bačeni njihovi otpaci negde druge npr. u ilegalnoj deponiji.

Pozivajući se na princip "Zagađivač plaća" opštini će sa ovim evidentiranim činjenicama biti lakše da novčano kazni zagađivača.

S druge strane, opštine ne bi trebale imati ulogu "čuvara", nego kroz različite inicijative trebalo bi da uključe i biznise u lancu upravljanja otpadom a takođe i biznisi da aktivno učestvuju u aktivnostima za smanjenje, recikliranje i ponovno korišćenje, bivajući tim nosilac ili podržavalac specifičnih aktivnosti.

Lokalna samouprava

Pravilan istovar otpada

Opština se trudi da stvori službu za prikupljanje i pravilan prevoz uzimajući u obzir efikasnost, životnu sredinu i higijenu. Opština se trudi da minimizira otpad kroz 3R aktivnosti zajedno sa stanovnicima i biznisima u skladu sa aktivnostima koje su predstavljene u poglavlju "Podizanje svesti".

Sprovođenje

DJS je odgovoran za sprovođenje plana. Opština, u skladu sa Zakonom o otpadu, će ažurirati Uredbu o upravljanju otpadom, u kojoj, nakon preuzetog zadatka za naplaćivanja tarifa za otpad takođe treba revidirati i tarife i na kraju može predvideti i mehanizme za poboljšanje naplate, uključujući uslovljavanje pružanja određenih komunalnih usluga naplaćivanjem naknade za otpatke.

DJS izveštava o sprovođenju ovog LPUO-a u Skupštini opštine svake godine, prema godišnjem planu Skupštine opštine. DJS takođe izveštava Komitetu za javne službe najmanje jednom godišnje, ili na zahtev Komiteta.

Takođe, Odeljenje za inspekciju, u saradnji sa agencijama za sprovođenje zakona, će preduzeti mere za sprovođenje odredbi Administrativnog uputstva o obaveznim novčanim kaznama kao i drugim odgovarajućim zakonodavstvom o sprečavanju i kažnjavanju prekršaja koji uglavnom se odnose na nezakonito bacanja otpada.

6.2. Pregled plana za sprovođenje 2017-2022

Br	Mere	Cilj investicije	Delatnosti Rukovodeće agencije	Vremenski period (kvartal-K)	2017	2018	2019	2020	2021
1	O1 M1	Okončanje LPUO-a	Radna grupa/ DEMOS	TM 1 2017					
2	O1 M2	Javna diskusija	Radna grupa/ DEMOS	TM 1 2017					
3	O1 M3	Usvajanje u Skupštini opštine	Radna grupa	TM 1 2017					
4	O1 M4	Revidiranje LPUO-a	Radna grupa	TM 2 2019					
5	O2 M1	Opština treba da pripremi unutrašnju uredbu o funkcionisanju za preduzeće koje se bave čišćenjem / ozelenjavanjem po zonama, na poseban način za usluge čišćenja kada se odrede zadaci i prava osoblja	Opština	TM 2 2017					
6	O2 M2	Formiranje i jačanje sektora za upravljanje otpadom	Opština	TM 3 2017					

7	O2 M3	Poboljšanje službe za prikupljanje od jedinice u tranzitnom periodu. Pružanje usluga za prikupljanje otpada od strane privatnih operatera ili osnivanje javnog preduzeća u saradnji sa opštinom Vitina	Opština / operateri UO/ privatni sektor/ NVO-i/ stanovnici	2017-2021					
8	O3 M1	Smanjenje ilegalnih deponija i pretvaranje jednog njihovog dela u odgovarajuće površine za stanovnike	Opština / operateri UO/ privatni sektor/ NVO-i/ stanovnici	2017-2021					
9	O3 M2	Određivanje tarife	Opština	2017					
10	O3 M3	Povećanje naplaćivanja za prikupljanje otpada	Opština	2017-2021					
11	O3 M4	Stvaranje centralne baze podataka i informacija o stanju upravljanja otpadom	Opština	2016-2017					
12	O4 M1	Obezbediti kupovinu neophodne mašinerije za prikupljanje otpada	Opština / kompanija UO	2017-2018					
13	O4 M2	Prevozna sredstva/ garaža	Kompanija UO	2017					
15	O4 M3	Podizanje svesti javnosti	Opština / operateri UO/ privatni sektor/ NVO-i/ stanovnici/ opštinski obrazovni sistem	2017-2021					
16	O4 M4	Početak razdvajanja otpada i recikliranja – pilot projekti	Opština/ kompanija UO	2018-2021					
17	O4 M5	Određivanje lokacije i dobijanje odobrenja za deponiju građevinskog otpada	Opština	TM 2 2017					
18	O4 M6	Aktiviranje deponije za građevinski otpad	Opština	TM 3,4 2017					

7. PRAĆENJE I REVIDIRANJE

U okviru funkcije kao “klijent”, opština Klokot-Vrbovac mora da osigura da usluge se pružaju u skladu sa potrebnim standardima, da oni ispunjavaju očekivanja stanovnika i da su u skladu sa principima zaštite životne sredine. Sprovođenje funkcije kontrole će zahtevati praćenje i kontrolu kvaliteta i količine usluga, ugovora ili drugih sporazuma i garantovaće ispunjenje standarda i uslova od strane operatora usluga kao i mera predviđenih ovim planom. S druge strane, praćenje usluga i drugih aktivnosti u vezi otpada omogućiće opštini Klokot-Vrbovac da prizna troškove, ljudske resurse i upotrebljivost opreme, da podesi i poboljša sistem prema stvarnim potrebama i da ostvari kontinuirani napredak (što se tiče kvaliteta i efikasnosti), kao i da planira potrebnu opremu za organizovanje usluga i aktivnosti u vezi otpada u budućnosti.

Važno je da se prati napredak i efikasnost preduzetih mera.

Praćenje sprovođenja može se smatrati kao uključivanje četiri elementa:

- Efikasnost sprovođenja - praćenje učinka
- Efikasnost ovih postupaka - praćenje usklađenosti
- Identifikovanje novih potreba – reagovanje na promenu
- Pregled akcionog plana

Samo analizom navedenih elemenata će biti moguće da se nađe pravi put.

Lokalne vlasti za sprovođenje Lokalnog plana upravljanja otpadom moraju biti podržane kako od strane regionalnih vlasti, tako i od centralnih institucija, uključujući Ministarstvo za zaštitu životne sredine i prostornog planiranja, Ministarstvo za ekonomski razvoj, Agencije za zaštitu životne sredine, Agencije za šume kao i razne nevladine organizacije.

Opšti koordinator za sprovođenje LPUO će biti DJU - Sektor za upravljanje otpadom (SUO), koji trenutno ne postoji, ali se snažno preporučuje da se stvori što je pre moguće. U isto vreme, Sektor za upravljanje otpadom će biti glavni organ za praćenje rezultata primene ovog LPUO-a koji se odnosi samo na upravljanje otpadom u opštini Klokot-Vrbovac.

Jedan tim (radna grupa za zaštitu životne sredine-RGZZS⁴), kao deo osoblja Sektora za upravljanje otpadom, će biti zadužen za praćenje procesa. RGZZS koja radi u okviru Odeljenja za inspekciju će odmah početi sa radom i u Direkciji za javne usluge čim počne sprovođenje ovog LPUO-a. Ljudi zaduženi za taj zadatak treba da imaju službeno ovlašćenje i znanja iz oblasti radi realizacije funkcije praćenja. Takođe, mora postojati dovoljan broj ljudi da se obezbedi da su izmereni svi pokazatelji praćenja, da su obrađeni podaci i da su na kraju doneseni zaključci.

4 Radna grupa za zaštitu životne sredine će biti formirana od strane gradonačelnika, uključujući i odgovarajuće direkcije

Jedan od najvažnijih zadataka Sektora za upravljanje otpadom biće izrada plana praćenja, koji bi trebalo da bude u skladu sa sledećim pokazateljima:

1. Koji pokazatelji će se pratiti?
2. Kako će se pratiti ovi pokazatelji?
3. Kada i koliko često će se pratiti ovi pokazatelji?
4. Ko je odgovorna osoba za praćenje specifičnih pokazatelja?
5. Ko je odgovorna osoba za analizu podataka?
6. Kada će početi praćenje ovih specifičnih pokazatelja?
7. Koji su osnovni (početni) podaci za svaki od pokazatelja koji će se pratiti?
8. Koliki će biti troškovi praćenja?

Praćenje će se preduzeti koristeći niz pokazatelja. Glavna grupa koja sadrži vrste pokazatelja koji će se stalno biti izveštavani:

- Pokazatelji učinka infrastrukture za zaštitu životne sredine
- Finansijski pokazatelji
- Administrativni pokazatelji (br. uredbi, novčanih kazni, izveštaja itd.)

U cilju olakšanja procesa praćenja koji se nadovezuje sa ovim LPUO-om, u sledećoj tabeli dati su jasni pokazatelji koje treba uzeti u obzir za merenja, kao što su: pokazatelji uspeha, rezultati koje treba postići, nadležni organ i očekivani uticaj.

7.1. Određivanje pokazatelja učinka i izvori verifikacija

Ciljevi	Aktivnosti	Nadležni organi	Pokazatelji uspeha	Uticaj/ efekti
1. Planiranje upravljanja otpadom	Slanje LPUO-a u skupštini opštine na usvajanje Pregled i ažuriranje LPUO –a u skladu sa ažuriranim operativnim planom, uključujući i plan praćenja	Opština Klokot-Vrbovac Odeljenje za javne usluge Sektor upravljanja otpadom	Odobrenje LPUO-a od strane Skupštine	Stupanje na snagu i sprovođenje LPUO-a Poboljšanje usluga UO i čistija okolina
2. Povećanje procenta naplate od prikupljanja otpada	Identifikovanje domaćinstava koja uopšte ne plaćaju naknadu za otpad i domaćinstava koja ne plaćaju redovno ovu naknadu i objavljivanje njihovih imena. Izricanje novčanih kazni i prinudnih mera domaćinstvima koja ne plaćaju naknadu za smeće i podizanje svesti domaćinstava koja ne plaćaju za smeće	Sektor upravljanja otpadom Stanovnici NVO-i Odeljenje za inspekciju i radna grupa za zaštitu životne sredine	Broj saopštenja za javnost Broj kazni izrečenih za domaćinstva koja ne plaćaju naknadu.	Povećanje transparentnosti Povećanje prihoda od naknade i povećanje svesti građana
3. Stvaranje posebnog sektora za upravljanje otpadom u opštini Klokot-Vrbovac	Stvaranje Sektora UO u organizacionoj strukturi Opštine Klokot-Vrbovac i opremanje kancelarija Odeljenja odgovarajućim osobljem (moraju se zaposliti najmanje 3 zaposlena)	Odeljenje za javne usluge	Sektor za upravljanje otpadom, prisutan na organogramu opštine Klokot-Vrbovac i potpuno funkcionalan i broj osoblja	Ažuriranje pouzdanih podataka. Bolje usluge UO. Više šansi za privlačenje odgovarajućih investicija.
4. Uključivanje kompanija reciklaže	kompanije reciklaže reklamiraju se u štampanim ili elektronskim medijima. (Reklame treba da se fokusiraju na koristi reciklaže za životnu sredinu i društvo) Potpisivanje Memoranduma o razumevanju između kompanija reciklaže i opštine/centralnih institucija za izdvajanje otpada u izvoru u svim kancelarijama za javne usluge.	Kompanije reciklaže Kompanije reciklaže Opština Klokot-Vrbovac Centralne institucije	Broj ostvarenih reklama. Broj objava u medijima. Broj potpisanih Memoranduma o razumevanju	Povećana svest javnosti o reciklaži. Povećanje količine reciklirajućih materijala Smanjenje količine otpada koji odlazi na deponiju. Rast zaposlenosti u industriji reciklaže.
5. Stvaranje zajedničkog opštinskog preduzeća	Koordinacija koraka za osnivanje ovog preduzeća sa opštinom Vitina.	Skupština opštine Klokot-Vrbovac Skupština opštine Vitina	Osnivanje preduzeća	Sveobuhvatna i kvalitetna usluga na celoj teritoriji dve partnerske opštine
6. Podizanje svesti javnosti	Održavanje aktivnosti u skladu sa spiskom u poglavlju "Podizanje javne svesti "	Opština Klokot-Vrbovac, klubovi za zaštitu životne sredine u školama, kompanije i stanovnici	Broj organizovanih aktivnosti	Podizanje svesti javnosti i stvaranje što boljih navika za upravljanje otpadom. Pomoć u sprovođenju LPUO-a. Čistiji grad.

Prilog I: Uzorak izveštavanja OJU-a

Opština Klokot-Vrbovac Odeljenje za javne usluge

Izveštaj o sprovođenju lokalnog plana za upravljanje otpadom

Ovaj godišnji izveštaj je zasnovan na podacima iz Lokalnog plana za upravljanje otpadom 2017.-2022., kao i iz podataka na terenu.

Izveštaj služi za informisanje o ispunjenju ciljeva u skladu sa gore navedenim planom i sastavljen je od strane Odeljenja za javne usluge.

Prema planu tokom 2017. godine planirano je da se preduzmu sledeće radnje:

1) xxx

Predviđeno je xxx. Opština je preduzela xxx

2) xxx

Predviđeno je xxx. Opština je preduzela xxx

3) xxx

Predviđeno je xxx. Opština je preduzela xxx

Pored toga, u proteklih godinu dana, urađeno je xxx.

(Dodatne informacije - neki u saradnji sa Odeljenjem za inspekciju):

U saradnji sa Odeljenjem za inspekciju i agencijama za sprovođenje zakona, preduzete su mere za sprovođenje odredaba Administrativnog uputstva o mandatnim novčanim kaznama kao i drugih odgovarajućih propisa za sprečavanje i kažnjavanje prekršaja koje se odnose uglavnom sa nezakonitim odlaganjem otpada.

U proteklih godinu dana obavili smo sledeće aktivnosti kako bi se obezbedilo što bolje sprovođenje plana.

- broj inspekcija,
- broj novčanih kazni,
- zadovoljstvo građana (ukoliko se vrši anketa),
- broj žalbi građana (ako postoje podaci), itd. Ako postoje podaci za dve godine, bilo bi moguće njihovo upoređivanje

Tabela mernih pokazatelja za sektor upravljanja otpadom u opštini;

Oblast	Cilj	Pokazatelj	Osnova	Svrha
Prikupljanje otpada	Prikupljanje i upravljanje otpadom za sve stanovnike opštine	% prikupljenog otpada		
		% pokrivanja		
		% novih klijenata unetih u sistem		
Fakturisanje i naplata	Podizanje finansijskog učinka u sektoru UO	% naplate		
		% plaćanja starih dugova		
		% pokrivanja troškova UO od prihoda		
Podizanje svesti javnosti	Podizanje svesti kod građana	Br. obavljenih aktivnosti		
		% budžeta izdvojenog za ovu svrhu		
		Broj žalbi građana		
Inspekcije	Inspekcije kao sredstvo za postizanje savršenosti UO sistema	Br. inspekcija opštinske inspekcije		
		Br. inspekcija kompanija od strane njihovog osoblja		
		Br. izrečenih novčanih kazni		
Odlaganje otpada	Pravilno odlaganje otpada pomaže u sprečavanju stvaranja novih ilegalnih deponija i smanjenju negativnog uticaja na životnu sredinu.	Količina odloženog otpada		
		Eliminacija ilegalnih deponija		
		Količina čvrstog otpada odloženog na deponiji čvrstog otpada		

Uglavnom, preduzete radnje uticale su na xxx (npr. bolji kvalitet životne sredine, smanjenje ilegalnih deponija i stvaranje zelenih površina, itd).

Za 2017. godinu, planirane su ove radnje za koje je dodeljen budžet u iznosu od xxx evra. Fokus će biti na xxx

Prilog: Tabela praćenja, dokazi (fotografije pre/posle, izveštaji praćenja od strane određenih opštinskih službenika, izveštaji ankete građana)

Br.	Cilj 1	Postupci /mere	Vremenski rok predviđen planom	Indikator/ pokazatelj	Status
	xxx	npr. određivanje odgovornog službenika za sprovođenje plana		Odluka o određivanju službenika	
Br.	Cilj 2	Postupci /mere	Vremenski rok predviđen planom	Indikator/ pokazatelj	Status
	xxx				
Br.	Cilj 3	Postupci	Vremenski rok predviđen planom	Indikator/ pokazatelj	Status
	xxx				
Br.	Cilj 4	Postupci	Vremenski rok predviđen planom	Indikator/ pokazatelj	Status
	xxx				

Lokalni Plan
za Upravljanje Otpadom
2016-2021

